

FEZA GÜRSEY ENSTİTÜSÜ NASIL KURULDU

Kandilli'deki Feza Gürsey Enstitüsü (FGE) hakkında burada olduğu gibi, medyada da çok yazıldı çizildi (toplumumuzda bir şeyin dirisine değil ölüsüne değer verme, sahip çıkma içgüdüğü kuvvetlidir) o yüzden FGE nin kurulmasına katkıda bulunmuş biri olarak konu hakkında birkaç laf etmeyi gerekli buluyorum:

FGE in baş kurucusu Yavuz Nutku'dur! Nur içinde yatsın rahmetli oldu. FGE kapatıldıktan sonraki süreçte basında oluşturulan efsane kanımca gerçekleri tam aksettirmiyor. Malum Türkiye'de bilimsel olaylar hep Arf - İnönü -Terzioğlu üçgeni ile açıklanır, son zamanlarda birde buna Nesin Matematik Köyü eklendi. Hikayenin beni ilgilendiren kısmı şu: Yavuz bir gün beni arayıp "TÜBİTAK'tan izin aldık, artık şu kemikleşmiş MAM'dan kurtulup yerine yeni bir teorik matematik-fizik enstitüsü kuracağız, lütfen yardımcı ol" diye göreve çağırdı. O zaman TÜBİTAK başkanı Dinçer Ülkü idi, TÜBİTAK'ın bu kararında E. İnönü ve T. Terzioğlu'nun da desteği olmuş olabilir, orasını bilmiyorum. Yavuz bana "MSRI veya IAS gibi bir enstitü kurmak istiyorum acele gel onlar gibi sağlam kurumsal temellere dayalı bir enstitü kurmamda bana yardımcı ol" dedi. Hatırlıyorum beni Kandilli'deki boş binaya götürdü. Oranın ofis mobilyalarına karar veriyordu, fikrimi sordu. Ben de onun verdiği görevi ciddiye alıp kolları sıvadım ve sağlam bir uluslararası kurucu komite oluşturmak için harekete geçtim (bir çeşit "external review" komitesi), sonunda Avner Friedman (Minnesota Math Inst. Director), Rob Kirby (MSRI Deputy-Director), Ron Stern (UCI-Dean), Robert Langlands (IAS) dan oluşan bir komite kurduk. Önce bu komiteyi Türkiye'deki akademik ortam konusunda bilgilendirdik. O komite önce bu konuyu çalıştı sonra FGE yi resmi temellere oturtmak için 5-10 günlüğüne Türkiye'ye geldi. Türkiye'de ilgili kişilerle görüştü. Ankara'ya gitti TÜBİTAK ile konuştu ve sonunda oturdu FGE için bir rapor yazdı "bylaw" lar oluşturdu. Örneğin MSRI gibi, bu enstitünün de daimi üyeleri olmayacaktı. Orada yapılacak bütün programlar "Scientific Committee" tarafından hakemlerden geçirilecekti. İlk birkaç yılında FGE böyle çalıştı. Ben birkaç öneriyi hakemlere yolladığımı hatırlıyorum.

Güncel araştırma dergilerini barındıran sahici modern bir kütüphanesi ve bilgisayar ağları olacaktı. Aktif postdoçları olacaktı. Birde Yavuz'un ısrarı ile danışmak için, içinde dünyaca tanınmış aktif matematikçilerin de bulunduğu "board of consultants" komitesi oluşturduk. Ben bu kurucu komitenin TÜBİTAK için Ankara'ya gideceğini bildiğimden, ODTÜ dekanı Mehmet Tomak' la kontak kurup bu komitenin o arada ODTÜ Matematik Bölümü'nü de "external review" den geçirmesi konusunda ikna ettim. Bu komite ODTÜ Matematik Bölümü'nü tarihinde ilk defa "external review" den geçiren komite oldu, onlara eksiklikleri ve ihtiyaçları konusunda bir rapor yazdı (ODTÜ deki Uygulamalı Matematik Enstitüsü o rapor tavsiyesi üzerine kurulmuştur). Hatırlıyorum Tosun dahil birçok kişi bana "bu komiteye gerek yok biz zaten course accreditation komitelerini biliyoruz, onları kullandık" dediler. Benim cevabım ise hep "lütfen yanlış anlamayın bu course accreditation komitesi değildir, bu ciddi ODTÜ Matematik Bölümü'nü gözden geçirecek external review komitesidir" oldu. FGE aktif bir yer olsun diye başlangıç yıllarında Gökova konferansına gelen matematikçileri FGE ye gönderdik. Turgut Önder'in desteği ile başlangıçta FGE de kapsamlı bir special semester düzenledik. Oraya ünlü matematikçileri getirerek yetenekli Türk öğrencilerine dersler verdirdik. Mesela şimdiki genç matematikçilerimiz İnanç Baykur, Mahir Can, Selahi Durusoy oradan yetişmişlerdir (bu güzel

aktiviteler FGE web sitesinde arşivlenmişti, ama artık göremiyorum). Tabii Yavuz'da FGE de kaliteli teorik fizik etkinlikleri organize etti. Ama biliyorduk ki rüyaların tam gerçekleşmesi için FGE nin mali desteğe ihtiyacı vardı. Bu arada ben IAS de iken IAS direktörü (ve Science Initiative Group başkanı) Phillip Griffiths ile kontak kurup FGE için destek istedim. O da beni, FGE yi anlatmam için Jacob Palis (President of International Math Union), R. Bryant (Duke ve Math arşivlerinin yöneticilerinden) ve World Bank başkanlarından birinin de katılığı bir toplantıya çağırdı. O toplantıda benden FGE ye destek için Fransa veya İtalya'daki (neresi tam hatırlamıyorum) bir uluslararası matematik toplantısına katılıp durumu anlatmaları için Türkiye'den iki isim istediler. Ben de T. Önder ve E. İnönü'nün isimlerini verdim, daha sonra onlar o toplantıya katıldılar (oradan ne çıktı hala bilmiyorum). Daha sonra yurt içinden FGE ve Gökova'ya destek için Işık Vakfı'ndan, Işık Üniversitesi rektörü Sıddık Yarman'dan yardım istedik. O da bana, paramız azamız çok, yardım edebiliriz ama bana olayı anlatacak bir matematikçi heyeti yap gel dedi. O zaman FGE ye ders vermek için getirdiğimiz C. Viterbo (Ecole Normale Supérieure), Jun Li (Stanford), G.Liu (UCLA), A. Bertram (UTAH) dan bir heyet düzenleyip Sıddık Yarman'a götürdüm. Oradan da bir şey çıkmadı. Daha sonra E. İnönü'ye, FGE ye modern bir kütüphane yapması için epey dil döktük ama başarılı olmadık (o zaman FGE de sadece MAM'dan getirilmiş eski kitaplar tarihi geçmiş dergiler vardı). Daha sonra Gökova kitaplarını basan International Press'in başkanı S-T.Yau'dan kütüphane için yardım istedik, o destek verdi, örnek olsun diye FGE ye (ve de ODTÜ, Boğaziçi, Dokuz Eylül'e) hibe olarak paketler dolusu kitaplar yolladı. Çıkardığı dergilerin bazılarını bedava bazılarını yarı fiyatına yollayabileceğini söyledi. Maalesef sonra öğrendik ki bir garip sebepten Türkiye'de matematik bölümleri yukarıdan bağımsız bedava bile dergi alamıyormuş. Sırf bunu değiştirmek için bir gün Yavuz ile Ankara'ya gittiğimizi hatırlıyorum, o gün sabahtan akşama kadar TÜBİTAK başkanı Dinçer Ülkü'yü ikna etmeye çalıştık, o da hukuk müşavirine danıştı, müşavir ilkten olmaz kanuna aykırı dedi, sonra kanunlara yakından bakınca mümkündür dedi. Hatırlıyorum Yavuz ile güle oynaya yaşasın başardık! diye TÜBİTAK'tan ayrıldığımızı, ama sonra bu kitap dergi işi yine olmadı.

Rüyasını gördüğümüz modern kütüphaneli aktif postdoclu FGE oluşamadı. Çünkü onlar için gerekli mali destek bir türlü sağlanamadı...

Daha kötüsü yıllar geçtikçe FGE başladığı gibi çalışmadı. Kendi tüzüklerini ihlal etti. İçinde birkaç daimi üyesi olan ufak bir şeye indirgendi ve de Yavuz rahmetli oldu... Sonra duyduk ki FGE kapatılmış. Bakıyorum FGE nin ölüsünde millet aslan kesilmiş, ama geçmişi epey unutulmuş. Televizyon radyo kanallarından tarihi hakkında eksik bilgiler veriliyor. Herkes kendisine bir paye çıkarmaya çalışıyor. Temelde bin bir emekle düzenlenen tüzüklere aykırı hareket edildiğinden dolayı tükenip kapanan enstitü, politik söylemler ve imza kampanyalarıyla politize edilmiş. Bana en çok koyan şey yakınlarda IMBM i destek için İstanbul'u ziyaret ettiğimde, sanki olaya yabancıymışım gibi Türk Matematik Derneği başkanı Betül Tanbay'ın "ben şimdi FGE yi kurtarmak için E. İnönü'nün evine Terzioğlu'nun düzenlediği bir toplantıya katılmaya gidiyorum daha sonra olanları sana aktarırım" demesiydi.

Selamlar sevgiler,
Selman 2013